

Jakub Szymański

jakub.szymanski@edu.uni.lodz.pl
<https://orcid.org/0000-0001-5147-85207>Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych
Uniwersytet Łódzki

*„Lepiej cały kufel wypić, aniżeli
kroplę rozlać”. Spożycie alkoholu
w świetle przysłów w językach
hiszpańskim i polskim*

*„Better to drink a whole tankard than spill
a drop”. Alcohol consumption in the light of proverbs
in Spanish and Polish*

Kwestia spożycia alkoholu niewątpliwie nie pozostawia nikogo obojętnym i obecna jest w folklorze słownym – reprezentowanym w tym artykule przez przysłowia – od wieków. Przyjmuje się, że pierwsze historyczne wzmianki o alkoholu pochodzą już ze starożytnych Chin (7000–5600 p.n.e.) i Mezopotamii (5400–5000 p.n.e.), a następnie wiedza o jego produkcji podążała stopniowo na zachód, do Egiptu, Grecji i południowych krańców Półwyspu Apenińskiego (Philips 2014: 12–15).

Konsumpcja alkoholu to niewątpliwie głównie aktywność społeczna i motywowana kulturowo. Jak podaje David Mandelbaum: „Alkohol jest artefaktem kulturowym; forma i znaczenia picia napojów alkoholowych są kulturowo określone, podobnie jak zastosowania każdego innego ważnego artefaktu”¹ (Mandelbaum 1965: 281). Pomimo

1 Tekst oryginalny: “Alcohol is a cultural artifact; the form and meanings of drinking alcoholic beverages are culturally defined, as are the uses of any other major artifact”. W odniesieniu do tego i innych przypisów zawierających oryginalne teksty w języku angielskim lub hiszpańskim, jeżeli nie zaznaczono inaczej, tłumaczenie wykonane zostało przez autora artykułu.

upływu lat², zdaniem Adama Podgóreckiego, kulturowe wzory i znaczenia picia pozostają niezienne (Podgórecki 1969: 193). Pierwszy z nich określić można mianem rytualistycznego – alkohol przeschepia się z ceremonii religijnych do różnorodnych sytuacji z życia towarzyskiego, aby przydać im odświętnego charakteru. W przypadku spożywania towarzyskiego picie wzmacnia poczucie wspólnoty i akceptacji, a to przekłada się na wyższą samoocenę. Trzeci z wzorców stanowi konsumpcja utylitarna, w której alkohol pełni rolę doraźnej pomocy w realizacji celów, np. rozładowuje napięcia emocjonalne lub pozwala radzić sobie ze stresem.

W artykule poruszone zostały kwestie dotyczące kulturowo motywowanego spojrzenia i interpretacji modelu konsumpcji alkoholu obecne w zbiorach przysłów w dwóch językach (polskim i hiszpańskim w odmianie z Półwyspu Iberyjskiego i wariantie meksykańskim). Wśród tychże zagadnień znajdują się m.in. ogólne przyzwolenie na picie alkoholu, przyjemność odczuwana w trakcie jego spożywania, podejście do abstynencji, a także efekty konsumpcji alkoholu (często w znacznych ilościach).

Założenia teoretyczne i metodologiczne

W niniejszej pracy pojęcie „paremia” przyjęte zostało jako nadrzędny termin obejmujący pozostałe jednostki uniwersum paremicznego – zbioru zawierającego m.in. aforyzmy, porzekadła, dialogizmy, sentencje, stanowiący jednocześnie podstawę dla nazwy dyscypliny naukowej – paremiologii. W tym kontekście Julia Sevilla Muñoz (1988: 231) określa ją jako „arcyleksem” (*archilexema*³), podczas gdy Gloria Corpas Pastor (1996: 135) preferuje termin „hiperonim” (*hiperónimo*). W polskiej tradycji paremiologicznej jako ekwiwalent terminu włączającego wszystkie pozostałe jednostki funkcjonuje również „przysłowie” (por. Krzyżanowski 1969; Szpila 2003; Świerczyńska 2009), wobec czego stosowane będą one zamiennie. Obecne w polskich badaniach określenie *proverbium* stosowane jest jako jeden z podtypów paremii w ramach klasyfikacji Julii Sevilli Muñoz i Carlosa Cridy Álvareza i określane przez tychże badaczy jako związane „z tradycją biblijną i antyczną” (Partyka 2019: 37). Ponadto termin ten stosowany jest najczęściej zamiennie z określeniem „przysłowie” (które właśnie od łacińskiego *proverbium* (*pro* + *verbum*) pochodzi, por. Kłosińska 2011: 10).

-
- 2 Pomimo odwołania się do prac z połowy i końca lat 60. XX w. pragnę zauważyć, iż interpretacja rzeczywistości zawarta w przysłowiać ulega niewielkim zmianom, a nierzadko modele kulturowe prezentowane przez te jednostki formowały się przed kilkoma wiekami i trwają w nich bez większych zmian aż do czasów współczesnych. Paremie z zebranego korpusu pochodzą także ze zbiorów wydanych już w XVII w., a zawarte w nich obserwacje odnoszą się do sytuacji i zachowań uprzednich w stosunku do tychże jednostek, przy czym najczęściej niemożliwe jest precyzyjne określenie czasu powstania przysłowia, a jedynie moment jego rejestracji w słownikach bądź w literaturze.
  - 3 Tego samego terminu używał już Julio Fernández Sevilla (1985: 195), który w swoim studium komentuje generyczne użycie słowa *dicho*, stosowane przez Sbarbiego i Osunę w XIX w.

Na potrzeby tego artykułu jako określenie paremii przyjęto następującą definicję: „zwięzły i skodyfikowany akt mowy, o nieustalonym pochodzeniu i uświęcony poprzez wielokrotne użycie przez pokolenia”⁴ (Conca Martínez 1990: 73). Przysłowiem określa się zaś, podążając za Julianem Krzyżanowskim, autonomiczną tekstowo jednostką, która „jest zdaniem, bądź prostym, bądź złożonym, niekiedy układem paru zdań, od dwu do czterech” (Krzyżanowski 1969: VII–IX). Poza znaczeniem dosłownym i przenośnym jako właściwości przysłowia badacz wymienia także alegoryczność, dydaktyczny charakter, małą zmienność i powszechność międzynarodową. Ponadto J. Krzyżanowski notuje, że „przysłowie okazuje się zjawiskiem nie tylko językowym, ale również literackim”. Traktuje je jako „twór graniczny między zjawiskami językowymi i literackimi, prosty czy nawet najprostszy, pozwalający dostrzec, jak zdanie staje się utworem literackim” (Krzyżanowski 1969: VIII). Odmienną postawę przyjmuje Fernando Lázaro Carreter, twierdzący kategorycznie, że „należy oddzielić produkty literackie od folklorystycznych” (Lázaro Carreter 1981: 207), zawierając tym samym przysłowia w folklorze i definiując je jako „folklorystyczne przejawy powtarzanego dyskursu [*discurso repetido*] (...) włączone do kompetencji użytkowników języka tworzących tę samą wspólnotę językową”⁵ (Lázaro Carreter 1981: 208–209). Jak wskazuje Maciej Rak, istnieją trzy obszary relacji folkloru słownego i frazematyki (do której zalicza również przysłowia): frazemy motywowane folklorem, frazemy tworzące teksty folkloru i wchodzące w ich skład oraz frazemy i folklor słowny niezależnie motywowane doświadczeniami, a zatem także obserwacją, użytkowników języka (Rak 2020: 538).

Należy zarazem zaznaczyć, że paremie funkcjonują również jako zjawiska językowo-kulturowe i służą za wrota do różnych uniwersów kulturowych, co podkreśla w swoich słowach Juan José Prat Ferrer, twierdząc, że w przysłowiaach obecne są „korzenie kulturowe narodów i ich historia”⁶ (Prat Ferrer 2008: 149). Esther Forgas Berdet zaznacza, ponadto, że „przysłowia i powiedzenia przekazują nam kulturę społeczeństwa, która je utrzymała, a także informują nas o niektórych aspektach współczesnej zbiorowości, która się nimi posługuje”⁷ (Forgas Berdet 1996: 19). Paremie stanowią zatem wytwory kultury, ale jednocześnie przeistaczają się w jej modele, co akcentuje Xavier Pascual López (2012: 93).

4 Tekst oryginalny: «un acto de habla breve, codificado, de autor anónimo y consagrada por el uso reiterado de generaciones y generaciones».

5 Tekst oryginalny: «manifestaciones folklóricas del discurso repetido (...) incorporadas a la competencia de los hablantes que forman una misma comunidad idiomática».

6 Tekst oryginalny: «raíces culturales de los pueblos y su historia».

7 Tekst oryginalny: «los refranes y las frases hechas nos están transmitiendo la cultura de la sociedad de fijación, a la vez de que nos informan de algunos aspectos de la sociedad actual que se vale de ellos».

Podstawę niniejszego artykułu stanowi korpus złożony z ponad 2 900 paremii z zakresu jedzenia i picia⁸ w dwóch językach (polskim i hiszpańskim – w odmianie hiszpańskiej i meksykańskiej) powstały na bazie jednostek z jednego polskiego, czterech hiszpańskich i czterech meksykańskich zbiorów przysłów (wymienionych w bibliografii). Dysproporcja w doborze źródeł bierze się z faktu, iż czterotomowa *Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich* (Krzyżanowski 1969–1972; Świrko 1978) zawiera ponad 42 tys. hasel głównych, a wraz z wariantami przysłów jest ponad 160 tys., co przekłada się również na liczebność jednostek z zakresu jedzenia i picia. Dobór źródeł hiszpańskich i meksykańskich miał w założeniu wyrównać proporcje między językami, które wynoszą obecnie: 1828 przysłów polskich, 761 hiszpańskich i 334 meksykańskich. Przysłowia stanowiące korpus zawierają słowa-klucze z następujących kategorii: chleb i jego odpowiedniki, napoje alkoholowe, mięso i ryby, a także przysłowia ogólne o jedzeniu i picciu.

Co szczególnie istotne, zebrany korpus stanowi materiał bezkontekstowy, a zatem nie odnosi się do sposobu użycia przysłów i jest „nieobecny w dyskursie jako akt mowy”⁹ (Messina Fajardo 2013: 299). Dane nie ukazują ewolucji jednostek ani nie uwzględniają ich wariantów, a przedstawiają zbiór zarejestrowany w słownikach przysłów i gromadzony na przestrzeni wieków. Ponadto przytaczane paremie – choć często archaiczne lub współcześnie zupełnie nieznane – traktowane są jako „skarbnica informacji dotyczących specyficznej charakterystyki danej społeczności kulturowej”¹⁰ (Pascual López 2014: 173) i odzwierciedlają zawartą w języku „różnie zwerbalizowaną interpretację rzeczywistości dającą się ująć w postaci zespołu sądów o świecie” (Bartmiński 2007: 12).

Paremie zawarte w korpusie (zarówno te pochodzące ze zbiorów hiszpańskich i meksykańskich, jak i z *Nowej księgi przysłów polskich*) cechują się, zgodnie z klasyfikacją Sevilli Muñoz i Cridy Álvareza (2013), anonimowym pochodzeniem i powszechnym użyciem (*origen anónimo* i *uso popular*). Grupa ta obejmuje *refranes* (przysłowia), *frases proverbiales* (frazy przysłowiowe), *locuciones proverbiales* (zwroty przysłowiowe) i *dialogismos* (dialogizmy). Na przeciwległym biegunie znajdują się zaś *proverbios* (przysłowia¹¹) i *aforismos* (aforyzmy), charakteryzujące się znanym rodowodem i wymagające pewnego poziomu wykształcenia (*origen conocido* i *uso culto*),

8 W streszczeniu w języku angielskim posługuję się tłumaczeniem *food and drink proverbs*. Są to paremie zawierające w sobie komponent związany z jedzeniem i picciem w ramach kategorii wyróżnionych poniżej.

9 Tekst oryginalny: «no presente en el discurso como acto del habla».

10 Tekst oryginalny: «un depósito de información sobre la idiosincrasia de una determinada comunidad cultural».

11 J. Partyka (2019: 37) używa terminu *proverbium* na oznaczenie przysłowia w języku polskim, ale nie popieram tej propozycji, gdyż nie jest on obecnie używany w standardowej polszczyźnie. *Refranes* od *proverbios* różniane są na podstawie ich cech, a w języku polskim oba typy funkcjonują pod wspólną nazwą *przysłowie*, które pochodzi od łacińskiego *proverbium*.

które zostały pominięte przy ekscerpcji jednostek ze zbiorów przysłów¹². Co więcej, Joanna Partyka (2019: 37) wskazuje, że klasyfikacja ta z powodzeniem stosowana może być na polskim gruncie i „jak do tej pory jest to najsensowniejsza propozycja”.

Część analityczna artykułu wykorzystuje metodologię prac kontrastywnych w dziedzinach paremiologii i frazeologii. W parze języków hiszpańskiego i polskiego są to m.in. rozprawa doktorska Agnieszki Ilskiej (2018), postępująca się metodami wypracowanymi przez grupę badawczą PAREFRAS z Uniwersytetu Complutense w Madrycie, oraz studium porównawcze Marcina Sosińskiego (2006). Jeśli zaś chodzi o podstawy etnolingwistyczne, praca oparta została na teoriach i badaniach językoznawców i paremiologów głównie ze sfery hiszpańskiej i polskiej, ale także, choć w mniejszym stopniu, amerykańskiej (Bartmiński 2007; Casado Velarde 1991; Duranti 2000; Forgas Berdet 1992, 1996; Młynarczyk 2013, 2016; Pascual López 2012, 2014; Sapir 1949; Vila Rubio 1990; Wilk-Racięska 2007, 2012).

Jako pierwsze przeanalizowane zostaną przysłowia hiszpańskie, aby następnie przejść do jednostek meksykańskich i zakończyć na licznych paremiach polskich. Tuż po wersji w języku hiszpańskim zdecydowano się uwzględnić dosłowne tłumaczenia przysłów¹³, aby ułatwić ich porównanie z jednostkami w języku polskim. Podane poniżej przysłowia stanowią jedynie ilustrację zjawisk; jednostek traktujących o alkoholu jest o wiele więcej.

Analiza przysłów

Na początku warto wspomnieć, że we wszystkich trzech zbiorach przysłów jednym z najistotniejszych elementów jest ogólne przyzwolenie na spożycie alkoholu manifestowane przez liczne paremie, co w połączeniu z silnym zakorzenieniem tych jednostek w kulturze poszczególnych krajów i ustnym sposobem przekazywania treści przysłowiowych przekłada się na zdolność, przedstawionych w kolejnych akapitach opinii i sądów o alkoholu, do trwania w prawie nienaruszonej formie od wieków. Stąd też tak ważny jest namysł nad spuścizną zawartą w przysłowia i frazeologii.

Należy podkreślić, że wiele paremii zawierających w sobie czasownik *beber* ('pić') odnosi się, w głównej mierze, do spożycia napojów alkoholowych, co pokazują następujące przykłady:

---

12 Jako przykład można podać przysłowie biblijne zawierające leksem *chleb*: *Nie samym chlebem żyje człowiek* (Mt 4: 4). Jest ono obecne w *Nowej księdze przysłów polskich* (NKPP CHLEB 162) obok innych jednostek, zarówno przysłów, jak i fraz/zdań przysłowiowych czy też dialogizmów.

13 Warto zaznaczyć, że w teoriach tłumaczeniowych dotyczących paremii często spotykamy terminem jest „korespondencja” (*correspondencia*) (por. Sevilla Muñoz 2004) i wskazuje się na potrzebę ich poszukiwania, a dosłowne tłumaczenia mogą być jedynie doraźnym środkiem ilustrującym znaczenie danego przysłowia.

- *Do entra beber, sale saber* ('Gdzie wchodzi w grę picie, tam wychodzi rozum').
- *Ya que no bebo en la taberna, huélgome en ella* ('Skoro nie piję w karczmie, to w niej próżnuję').

Spożycie wina¹⁴ w kulturze hiszpańskiej jest na tyle rozpowszechnione, że piją je wszystkie pokolenia o każdej porze roku (*En verano por el calor y en invierno por el frío, nunca le falta achaque al vino* – 'Latem przez upał i zimą przez mróz, na wino nigdy nie brak powodów'), od młodych aż po ludzi w podeszłym wieku:

- *Cuando el viejo no puede beber, la sepultura le pueden hacer* ('Kiedy stary nie może pić, już mu mogą grób kopać').
- *Niño que bebe vino y mujer que habla latín, no han de tener buen fin* ('Dziecko, które pije wino, i kobiety, która mówi po łacinie, nie czeka dobry koniec').

Ponadto hiszpański zbiór przysłów przypisuje winu właściwości odmładzające, co stanowi rekomendację dla starszych do jego konsumpcji, tak jak dzieje się w przypadku paremii *La leche y el vino hacen al viejo niño* ('Mleko i wino czynią ze starego dziecko').

Jak wskazuje Francisco X. Medina (2016: 143), pomimo że współcześnie „piwo zyskuje przewagę nad winem w barach i tym podobnych lokalach, zwłaszcza w regionach o cieplejszym klimacie”¹⁵, paremie zebrane z wymienionych powyżej słowników przysłów nie stanowią jak dotąd odbicia współczesnych tendencji i ukazują wino jako podstawowy składnik towarzyszący jedzeniu w kulturze hiszpańskiej. Obraz zmian zachodzących w otaczającej nas rzeczywistości widoczny jest w jednostkach paremicznych z pewnym opóźnieniem, choć nie jest możliwe również określenie, czy dane zjawisko lub element w ogóle znajdują odzwierciedlenie w przysłowiaach.

W grupie pokarmów towarzyszących winu w paremiach hiszpańskich wymienić można m.in.: rosół/bulion (*Quien tras el caldo no bebe, no sabe lo que pierde* – 'Kto po rosole nie pije, nie wie, co traci'), ryby (*El pez fresco, frío y frito, y tras él, vino* – 'Ryba świeża, zimna i smażona, a po niej wino'), boczek (*A torrezno de tocino, buen golpe de vino* – 'Po smażonym boczku dobry łyk wina') i wieprzowina ogólnie rzecz biorąc

14 Paremie hiszpańskie w obrębie zebranego korpusu nie rejestrują innego rodzaju alkoholu poza winem i, w jednym przypadku, wysokoprocentowym destylatem nazywanym *aguardiente* (gorzałką).

15 Tekst oryginalny: «La cerveza ha ido ganando terreno al vino en bares y establecimientos similares, particularmente en las regiones de clima más cálido». Na potwierdzenie słów F.X. Mediny wyszukiwarka Google Ngram Viewer oddaje wzrost występowania ciągu *beber cerveza* ('pić piwo', https://books.google.com/ngrams/graph?content=beber+cerveza&year_start=1800&year_end=2016&corpus=es-2019&smoothing=3) w ostatnich latach w stosunku do zmniejszającego się na przestrzeni XIX, XX i początków XXI w. notowania frazy *beber vino* ('pić wino', https://books.google.com/ngrams/graph?content=beber+vino&year_start=1800&year_end=2016&corpus=es-2019&smoothing=3), która to jednak nadal dominuje procentowo. Współczesną granicę zakresu podanego w wyszukiwarce stanowi w tym przypadku rok 2016 ze względu na moment publikacji pracy F.X. Mediny.

(*Carne de cochino, pide vino* – ‘Mięso ze świni prosi o wino’), ale także różne owoce (melon, gruszki czy figi) oraz jedzenie ogólnie (*A bocado harón, espolada de vino* – ‘Oporny kęs popchnij winem’).

Alkohol, w tym przypadku głównie wino, spożywany jest przede wszystkim dla przyjemności: *Bebe, hermano, que la vida es breve* (‘Pij, bracie, bo życie jest krótkie’). Niemniej jednak niektóre z przysłów przypisują mu również właściwości prozdrowotne: *En el verano por el calor y en el invierno por el frío, es saludable el vino* (‘Latem przez upał i zimą przez mróz jest zdrowe wino’).

Ogólne przyzwolenie i aprobatę spożycia alkoholu w hiszpańskich przysłowiach znajduje swoje odbicie również w krytyce abstynencji (*A quien el vino no plaz, Dios le quita el pan* – ‘Komu wino nie w smak, Bóg zabiera mu chleb’) i w zabawnym tonie jednostek (nawet w odniesieniu do zdeklarowanych konsumentów):

- *Clases de vino hay dos: el bueno y el mejor* (‘Klasy wina są dwie: dobre i lepsze’).
- *Quien a la bodega va y no bebe, burro va y burro viene* (‘Kto do winiarni idzie i nie pije, jako osioł idzie i jako osioł wraca’).

Jednakże wśród wielu przejawów przychylności dla konsumpcji wina zauważyć można również głosy krytyki powszechnego jego spożycia: *Quien es amigo del vino, enemigo es de sí mismo* (‘Kto jest przyjacielem wina, jest wrogiem samego siebie’).

Wśród powodów, dla których powinno się co pewien czas sięgnąć po jakiś trunek, hiszpańskie paremie notują choćby wywoływaną przez niego radość i wesołość:

- *El vino embeoda; pero alegre* (‘Wino uderza do głowy, ale rozwesela’).
- *Lo que no va en vino, va en lágrimas y en suspiros* (‘Co nie idzie w wino, idzie w łzy i westchnienia’).

Innym przyjemnym rezultatem picia wina, wedle hiszpańskich przysłów, jest uczucie ciepła wywoływane przez alkohol krążący we krwi:

- *El viejo y el horno por la boca se calientan; el uno con vino, y el otro con leña* (‘Starzec i piec rozgrzewają się poprzez usta/otwór: jeden winem, a drugi drewnem’).
- *El vino, al desnudo le es abrigo* (‘Wino jest dla nagiego odzieniem’).

Ponadto, jak sygnalizuje paremia *Al catarro, con el jarro* (‘Na katar, z dzbankiem’), picie wina miałooby łagodzić w niektórych przypadkach lżejsze dolegliwości.

Niemniej przeważają wśród paremii hiszpańskich negatywne skutki spożycia alkoholu. Poniższe przysłowia stanowią ostrzeżenie przede wszystkim przed stanem upojenia, w jaki wprawiają napoje alkoholowe:

- *Al borracho fino, ni el agua basta ni el vino* ('Zdeklarowanemu pijakowi ani woda, ani wino nie wystarczą').
- *Sopa en vino no emborracha, pero agacha* ('Kromka chleba w winie nie upija, ale przygina').

Kolejne ryzyko dla konsumentów alkoholu stanowi uzależnienie, na co wskazują przytoczone poniżej przysłowia:

- *Cuanto más se bebe, más beber se quiere* ('Im więcej się pije, więcej pić się pragnie').
- *Hombre al vino dado, hombre entrampado* ('Człowiek/Mężczyzna¹⁶ uzależniony od wina, człowiek/mężczyzna w pułapce').

Ponadto alkohol zaburza możliwości racjonalnego podejmowania decyzji (*Do entra beber, sale saber* – 'Gdzie wchodzi w grę picie, tam wychodzi rozum') i prowadzi do braku dyskrecji, mogącej mieć konsekwencje w dłuższej perspektywie:

- *Después de beber, cada uno dice su parecer* ('Po tym jak wypije, każdy wyraża swoją opinię').
- *Quien bebe vino sin tasa, no tiene mordaza* ('Kto pije wino bez miary, nie gryzie się w język').

Pośród negatywnych skutków spożycia alkoholu rejestrowanych w hiszpańskich paremiach podkreślić należy również znaczne pogorszenie samopoczucia po wytrzeźwieniu (*Amor de ramera y vino de frasco, a la mañana dulce y a la tarde amargo* – 'Miłość prostytutki i wino z butelki rano słodkie, a wieczorem gorzkie'), a także długi generowane przez nadmierną konsumpcję:

- *La mujer que mucho bebe, tarde paga lo que debe* ('Kobieta, która dużo pije, późno płaci to, co jest winna').
- *Quien mucho bebe, deberá, si ya no debe* ('Kto dużo pije, będzie winny, jeśli już nie jest').

Niezależnie od złego samopoczucia wywołanego alkoholem hiszpański zbiór przysłów kompensuje i bagatelizuje efekty jego spożycia, zaznaczając, że *Yo te perdono el mal que me haces por lo bien que me sabes* ('Przebaczam ci zło, które mi czynisz przez to, jak dobrze smakujesz').

Jeśli chodzi zaś o przysłowia meksykańskie, alkohol wydaje się nieodzownym elementem spotkań towarzyskich, o czym świadczy paremia *Después de cada misterio, hay que tirar un cohetito* ('Po każdej piosence trzeba wypić kieliszeczek'), gdzie *misterio* i *cohetito* – jako meksykanizmy – stanowią odpowiednio: „utwór muzyczny, który

¹⁶ W języku hiszpańskim *hombre* określa zarówno człowieka, jak i mężczyznę, a w przypadku paremii zdekontekstualizowanych nie sposób dociec, w którym z tych znaczeń słowo to występuje w tym przysłowiu.

jest słyszany, śpiewany lub tańczony¹⁷” (Rubio 1940: 147) i kieliszek wina.

Należy podkreślić, że określenie *vino* obecne w paremiach meksykańskich może wydać się dwuznaczne. Jak wskazują zarówno Darío Rubio (1940: 276), jak i Herón Pérez Martínez (2018: 526), słowo to odnosi się do wszelkich rodzajów alkoholu.

W tradycji meksykańskiej, podobnie jak w hiszpańskiej, trunki również stanowią dodatek do jedzenia. Wśród paremii meksykańskich odnaleźć można słodycze (*Después de dulce, vino, borracho fino* – ‘Po słodkim wino, schłodny pijaczyno’) i zupę lub *sopa* w znaczeniu potrawy składającej się z kromek chleba namoczonych w jakimś płynie (*Tras de la sopa, la copa* – ‘Po kromce chleba kieliszek’). Tak jak w przypadku przysłów hiszpańskich ogólne przyzwolenie na spożycie alkoholu wyraża się również w krytyce abstynencji (*Como la muerte de Apango: ni come ni bebe ni va al fandango* – ‘Jak śmierć z Apango¹⁸: ani nie je, ani nie pije, ani nie idzie tańczyć *fandango*’) i w zabawnym tonie jednostek:

– *A las doce, una; y a la una, doce* (‘O dwunastej, jeden [kieliszek], a o pierwszej, dwanaście’).

– *En el nombre de Dios, ni el veneno hace daño* (‘W imię Boga nawet trucizna nie szkodzi’).

Pozostałe kwestie obecne w meksykańskim zbiorze przysłów nie mają powiązania z paremiami hiszpańskimi. Jedną z nich jest szacunek, jakim darzy się zdolnych do przyjęcia dużych dawek alkoholu i ich odporność na skutki wypicia tej substancji: *No puedes con una chica y quieres una catrina* (‘Nie możesz małego, a chcesz większego’), gdzie zarówno *chica*, jak i *catrina* są miarami *pulque*, czyli napoju alkoholowego otrzymanego w wyniku fermentacji soku uzyskiwanego z agawy (*aguamiel* albo *tlachique*).

Ponadto przysłowia meksykańskie pozytywnie wartościują nadmiar w kwestii spożycia alkoholu:

II. 1. Miary *pulque* (Jiménez Farías 1971: 248).

17 Tekst oryginalny: «el trozo de música que se oye, que se canta, que se baila».

18 Miejscowość w meksykańskim stanie Guerrero, obecna w przysłowiu jedynie ze względu na rym (Pérez Martínez 2004: 310).

- *A boca de jarro, sólo la china y el charro* ('Wielkim strumieniem tylko *china*¹⁹ i *charro*²⁰).
- *O la bebes, o la derramas* ('Albo pijesz, albo wylewasz').
- *Una no es ninguna, dos es media, y tres es una* ('Jeden [kieliszek] nie jest żaden, dwa to pół, a trzy to jeden').

W zbiorze meksykańskim również odnaleźć można pozytywne i negatywne skutki picia napojów zawierających alkohol. Te pierwsze są jednakże w mniejszości, ponieważ jednostki meksykańskie – w nawiązaniu do tradycji hiszpańskiej – traktują o radości i wesołości powodowanej przez alkohol (*Contra las muchas penas, las copas llenas; contra las penas pocas, llenas las copas* – 'Na wiele smutków pełne kieliszki; na mało smutków napełniasz kieliszki'), a także o jego właściwościach redukujących lżejsze dolegliwości (*Para el catarro, el jarro; y si no se quita, la botellita* – 'Na katar, z dzbankiem; a jak nie przechodzi, z buteleczką').

Na przeciwnym biegunie znajdują się skutki negatywne, a wśród nich – podążając śladem paremii hiszpańskich – stan upojenia alkoholowego:

- *Algo tiene el agua cuando la bendicen y algo el aguardiente cuando lo maldicen* ('Coś ma woda w sobie, że ją święcą i coś ma gorzałka w sobie, że na niego złorzeczą').
- *Para agarrar borrachera, bueno es el vino cualquiera* ('Żeby się upić, dobre jest jakiegokolwiek wino').

Meksykański zbiór przysłów przestrzega jednocześnie przed ryzykiem popadnięcia w uzależnienie od trunków:

- *Primero con agua, después sin agua, y al final como agua* ('Najpierw z wodą, potem bez wody, a na koniec jak woda').
- *Toma vino, mas no dejes que el vino te tome a ti* ('Pij wino, ale nie pozwól, żeby zawróciło ci w głowie').

Ponadto spożycie alkoholu prowadzi do stanu zubożenia i ogólnej niewrażliwości (*Con amor y aguardiente nada se siente* – 'W miłości i przy gorzałce nic więcej nie czuć')

---

19 *China* to wedle *Diccionario breve de mexicanismos* 'muchacha que lleva traje típico', *china poblana*, czyli dziewczyna, która nosi tradycyjny strój meksykański (wywodzi się ze stanu Puebla) (Gómez de Silva 2001: 54).

20 *Charro*, wedle *Diccionario breve de mexicanismos*, odnosi się do 'jinete o caballista, diestro en la doma y el manejo del caballo y otros animales, que viste traje especial compuesto de camisa blanca, chaqueta corta y sombrero de ala ancha (si es hombre, pantalón ajustado, si mujer falda ancha y larga)' (Gómez de Silva 2001: 49), czyli jeźdźca wykwalifikowanego w szkoleniu i utrzymaniu koni i innych zwierząt, noszącego specjalny strój składający się z białej koszuli, krótkiej kurtki i kapelusza z szerokim rondem (dla mężczyzn – obcisłe spodnie, dla kobiet – długa, szeroka spódnica).

i sprawia, że nie jesteśmy w stanie racjonalnie podejmować decyzji (choć w tym przypadku do pewnego stopnia, ponieważ *No hay borracho que coma lumbre* – ‘Nie ma pijaka, co zje ogień²¹’):

- *Naípe, tabaco, vino y mujer, echan al hombre a perder* (‘Karty, tytoń, wino i kobieta gubią mężczyznę’).
- *Quien vive entre amor y vino que no se queje al destino* (‘Kto żyje między miłością a winem, niech się nie skarży na swój los’).

Niemniej jednak lista przestróg nie kończy się na wymienionych już przykładach. Wśród jednostek z meksykańskiego zbioru przysłów znajdują się odniesienia do braku środków na utrzymanie (*Quien con aguardiente cena, con agua desayuna* – ‘Kto gorzałkę ma na kolację, wodę pije na śniadanie’), ryzyka utraty pracy (*Todo conserva el alcohol, menos los empleos* – ‘Alkohol konserwuje wszystko oprócz miejsc pracy’), a także hałasu powodowanego przez pijanych ludzi (*La beben de a cinco y la eructan de a diez* – ‘Piją za pięć, a odbija im się za dziesięć’).

Wnioski płynące z analizy polskiego zbioru przysłów z zakresu jedzenia i picia nie różnią się diametralnie od rozważań na temat jednostek hiszpańskich i meksykańskich. Wychodząc raz jeszcze od czasownika *pić*, należy podkreślić, że w wielu przypadkach oznacza on w polskich paremiach spożywanie alkoholu i taka jest podstawowa interpretacja ogólnego znaczenia tychże przysłów.

Celem konsumpcji napojów alkoholowych jest, w dużej mierze, przyjemność i rozrywka, jak wskazują poniższe przysłowia:

- *Biesiada sucha, co piany bez piwa.*
- *Od kieliszka i dziewczyny to i kijem nie odstraszy.*
- *Przy winie i młej drużynie czas jakoś to płynie.*
- *Z panną w dwoje, z winem w troje.*

Alkohol jawi się jako substancja jak najbardziej naturalna (*Kto kocha, ten żyje, a kto zdrów, ten pije; Kto pije, ten żyje*), ze szczególnym naciskiem na produkty o jego wysokiej zawartości procentowej²² (*Kto czego mocnego skosztuje, w czym inszym smaku mało czuje*), a liczne przysłowia zaświadcniają, że bierze się pod uwagę jedynie spożycie w wielkich ilościach:

21 Tu w znaczeniu opału lub źródła światła.

22 Jak podkreślają A. Keckowa i D. Molenda: „W pierwszej połowie XVI w. pojawiła się gorzałka, której nie znano w okresie poprzednim, a w XVII w. jej konsumpcja stała się masowa, zwłaszcza na ziemiach ukraińskich i białoruskich. Zmalało natomiast spożycie miodu pitnego” (Keckowa, Molenda 1978: 307).

II. 2. Kajetan Wincenty Kisielewski
– *Pijak z butelką na tle chaty*
(Biblioteka Narodowa: <https://polona.pl/item/pijak-z-butelka-na-tle-chaty,ODM4NzA1MDg>).

II. 3. Kajetan Wincenty Kisielewski
– *Studium dwóch pijanych chłopów*
(Biblioteka Narodowa: <https://polona.pl/item/studium-dwoch-pijanych-chlopow,ODQ3MTAxMDM>).

- *Alkohol pity w miarę nie szkodzi nawet w dużych ilościach.*
- *Jak pić, to całą gębą.*
- *Osoba godna pije do dna.*
- *Za króla Augusta wina pełne usta.*

W kwestii ilości spożywanego trunków wypowiada się Marek Ferenc (2004: 155–156), który twierdzi, że:

Wbrew obiegowym opiniom mieszkańcy Rzeczypospolitej nie pili dużo i pod względem spożycia alkoholu zajmowali środkowe miejsce w Europie. Przyjmuje się, że w czasach baroku większość chłopów i mieszczan oraz drobna szlachta wypijała rocznie ok. 3 l wódki (...). Dużo więcej pili magnaci i bogata szlachta – średnio ok. 20 l wódki, czyli 6 l czystego alkoholu na osobę rocznie – poza tym sporo wina i piwa. (...) Z biegiem czasu spożycie alkoholu rosło i w XVIII w. pijaństwo stało się cechą narodową. Wykształcił się swoisty kult picia, któremu towarzyszyły różne rytuały i zwyczaje pijackie.

W nawiązaniu do ostatnich zdań cytatu, po analizie polskich przysłów szczególnie widoczna staje się wszechobecność alkoholu pośród wszystkich grup społecznych:

- *Co dobry kufel duszkiem (wypić) może, to grzeczny pacholek.*
- *Nie dbam ja o kasztelana, lecz się trzymam mocno dzbana.*
- *Szlachcic do korda i dzbanu stworzony.*
- *Wódkę piją reformaci, co wypije, to zapłaci.*
- *Wtenczas kowal młotem bije, kiedy gorzałki napije.*

W przeciwieństwie do jednostek hiszpańskich i meksykańskich wśród paremii polskich obecne są również odwołania do samotnego picia (*Daj ci Boże zdrowie, ściana, jak nie wypijesz ty, to wypiję sama*), chociaż w czasach szlacheckich było to nie do pomyślenia (*Pić samemu, bić się na piechotę, a gawędzić stojący – to rzecz nieszlachecka*). Ponadto niektóre paremie wskazują na szacunek, jakim darzy się napoje alkoholowe, i usprawiedliwiają ich spożycie zbawieniem duszy lub też odwołują się do wielowiekowej tradycji picia:

- *Lepiej cały kufel wypić, aniżeli kroplę rozlać.*
- *Nie my pierwsi obyczaj picia wprowadzili, pili Grecy, Rzymianie i Sarmaci pili.*

Tak jak w przypadku obu odmian języka hiszpańskiego krytyka abstynencji (*Kto nie pije i nie tyka, czysty obraz nieboszczyka*) i zabawny ton (*Wódka nie woda, gęby dla niej nie szkoda*) podkreślają zakorzenienie w kulturze ogólnego przyzwolenia na spożywanie napojów alkoholowych. Niemniej jednak w polskim zbiorze przysłów obecne są również jednostki, które wskazują na wolność osobistą i możliwość wyboru: *Kto pije, temu nalewajcie, a kto nie pije, temu nie nalewajcie*.

Pomimo przewagi liczebnej jednostek polskich w ogólnym korpusie zebranych z wymienionych na początku zbiorów przysłów rejestrują one relatywnie niewiele alkoholu jako dodatku do jedzenia, a w większości substancja ta pojawia się w paremiach obok mięsa wieprzowego i ryb:

- *Do dobrego posiedzenia trzeba picia i jedzenia.*
- *Po rybach wina mach!*
- *Świnia potrzebuje wina.*

W porównaniu z jednostkami hiszpańskimi i meksykańskimi wśród polskich przysłów odnaleźć można więcej głosów krytycznych odnoszących się do powszechnego spożycia alkoholu:

- *Alkohol to zguba ludzkości.*
- *Cietrzew mądry ptak, bo wódki nie pije.*
- *Wiele pić – niewielka chwata.*

Pośród negatywnych skutków konsumpcji napojów alkoholowych obecnych w polskich paremiach odnajdujemy odniesienia do stanu upojenia (*Kto pije, ten się upije*), możliwości popadnięcia w długi lub utraty majątku (*Co zarobi, to przepije*), wzmianki o ryzyku uzależnienia (*Kto pił, pić będzie*), a także o utracie rozumu (*Od wina głupieje dziewczyna*).

Kolejnym negatywnym efektem alkoholu jest skłonność do wszczynania kłótni lub też pieniactwo, co poświadczają liczne przysłowia:

- *Gdzie diabeł nie może, tam posyła trunek.*
- *I do wypitki, i do wybitki.*
- *Piwo i piana jednego pana.*
- *Skoro Mazur podpije, wnet chłopa zabije.*

W przeciwwadze do negatywnych skutków spożycia alkoholu polski zbiór przysłów wymienia również rozbudzenie kreatywności (*Kto pisze fraszki, trzeba mu flaszki*) wraz z ulgą (*Przy winie i złe odpłynię*) i wesołością, jaką może wywołać jego konsumpcja (*Kiedy smutno w czubeczku, wypijmy po kubeczku*).

Wnioski końcowe

Poza obserwacjami wspólnymi dla wszystkich trzech zbiorów przysłów – konsumpcją alkoholu do posiłków (w języku polskim w dużo mniejszym stopniu), ogólnym przyzwoleniem na jego spożycie, specjalizacją semantyczną czasownika *beber/pić*, krytyką abstynencji, piciem alkoholu dla przyjemności i podczas spotkań towarzyskich, wywoływanymi przez niego wesołością i upojeniem, a także groźnymi w skutkach uzależnieniami i zaburzeniami procesu decyzyjnego – kwestie dotyczące napojów alkoholowych ukazują również różnice kulturowe. Wśród nich wymienić można m.in. wiarę w odmładzające i prozdrowotne działanie alkoholu (wina), a także łagodzenie dolegliwości (kataru, przeziębienia) w paremiach hiszpańskich (a w tym ostatnim przypadku także meksykańskich). Kolejną istotną różnicą jest normalizacja obecności alkoholu w kulturze i otaczającej rzeczywistości w przypadku przysłów polskich, co motywowane i usprawiedliwiane bywa wielowiekową tradycją. W zebranym korpusie paremii możliwy do zaobserwowania, w przypadku jednostek meksykańskich i polskich, jest również szacunek, jakim darzy się alkohol (obecny także w przykładzie

tytułowym) na równi z aprobatą spożywania go bez umiaru. Paremie hiszpańskie i polskie wspominają także o wszechobecności alkoholu – w tym pierwszym przypadku w przekroju pokoleniowym, a w polskich przysłowiach w odniesieniu do wszystkich grup społecznych. Co więcej, niektóre jednostki hiszpańskie i polskie (w przeciwieństwie do meksykańskich) stanowią również krytykę powszechnego spożycia alkoholu.

Ponadto jedynie polski zbiór przysłów wspomina o picciu nie towarzyskim, a utylitarnym (odnosząc się do słów A. Podgóreckiego) i samotnym, a także o – uznawanym przez niektórych za cechę narodową – piniactwie i kłótności spowodowanych konsumpcją alkoholu. Wśród paremii hiszpańskich i meksykańskich wymieniane są w takim kontekście jedynie hałas i brak zahamowań w wyrażaniu opinii lub brak dyskrecji, nie pojawiają się zaś odwołania do bitności lub większej kłótności powodowanej spożyciem napojów alkoholowych. Zaskakiwać może również fakt, iż jednostki polskie i meksykańskie, w przeciwieństwie do hiszpańskich, nie wspominają o gorszym samopoczuciu po wytrzeźwieniu, niemal nieodłącznym elemencie anegdot związanych z picciem. Staje się to tym bardziej zaskakujące, biorąc pod uwagę licznosc paremii traktujących o picciu alkoholu w polskim zbiorze przysłów.

Biorąc pod uwagę wszystkie przykłady z poszczególnych zbiorów paremii, można zauważyć, że jednostki te oddają perspektywę mężczyzn (*Z panną w dwoje, z winem w troje; La mujer y el vino sacan al hombre de tino* – 'Kobieta i wino pozbawiają mężczyznę rozsądku'), dzierżących władzę faktyczną i symboliczną. W przypadku przysłów polskich wyraźnie zarysowana jest również uprzywilejowana optyka szlachecka (w opozycji do domniemanej mądrości ludowej tzw. zwykłych ludzi). Szlachta w większości mogła pozwolić sobie np. na eksport wina, nieosiągalnego dla warstwy chłopskiej (*Nie szkodzi wino za cudze pieniądze; Od waćpana do waćpana, aż wyciekło wszystko z dzbana*). Jak wskazuje Kamil Janicki: „Wielu szlachciców długo rezerwowało prawo do pijaństwa dla swojego stanu. Wielu innych dostrzegło jednak okazję do dodatkowego zarobku. Najpierw przez spełnienie marzeń chłopca, a następnie – wymuszenie na nim ich realizacji” (Janicki 2021: 237), zwłaszcza poprzez obowiązek propinacjny.

Przysłowia, ze względu na przywoływany w części teoretycznej dydaktyczny i moralizatorski charakter, stanowią nierzadko stwierdzenia przyjmowane za dobrą monetę w sposób bezrefleksyjny, co może prowadzić do powielania szkodliwych społecznie wzorców, powołując się na autorytet wielowiekowej tradycji, co powinno skłaniać również do podjęcia dyskusji nad krytyczną rewizją treści zawartych w paremiach.

Bibliografia

- Bartmiński, J. (2007). *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Cantera Ortiz de Urbina, J. (2012). *Diccionario Akal del refranero español*. Tres Cantos, Madryt: Akal Ediciones.

- Casado Velarde, M. (1991). *Lenguaje y cultura. La etnolingüística*. Madryt: Editorial Síntesis.
- Conca Martínez, M. (1990). *Paremiología*. Valencia: Universitat de València.
- Corpas Pastor, G. (1996). *Manual de fraseología española*. Madryt: Gredos.
- Correas, G. (2000 [1627]). *Vocabulario de refranes y frases proverbiales* (ed. L. Combet). Madryt: Castalia.
- Duranti, A. (2000). *Antropología lingüística* (przeł. P. Tena). Cambridge/Madryt: Cambridge University Press.
- Ferenc, M. (2004). Trunki. W: A. Chwalba (red.), *Obyczaje w Polsce. Od średniowiecza do czasów współczesnych* (s. 153–157). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Fernández Sevilla, J. (1985). Paremiología y lexicografía. Algunas precisiones terminológicas y conceptuales. In: M. Alvar López (ed.), *Philologica Hispaniense: In honorem Manuel Alvar*. Vol. 2. *Lingüística* (pp. 191–203). Madryt: Gredos.
- Forgas Berdet, E. (1992). Lingüística, etnolingüística y paremiología. In: J. A. Bartol Hernández, J. F. García Santos, Santiago Guervós, J. de (eds.), *Estudios filológicos en homenaje a Eugenio de Bustos Tovar*. Vol. 1 (pp. 293–302). Salamanka: Ediciones Universidad de Salamanca.
- Forgas Berdet, E. (1996). *Los ciclos del pan y del vino en las paremias hispanas*. Madryt: Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. Pozyskano z: https://www.mapa.gob.es/ministerio/pags/Biblioteca/fondo/pdf/3344_all.pdf.
- García Campos, J., Barella, A. (1993). *Diccionario de refranes*. Madryt: Espasa Calpe.
- Gómez de Silva, G. (2001). *Diccionario breve de mexicanismos*. Meksyk: Academia Mexicana de la Lengua/Fondo de Cultura Económica. Pozyskano z: <https://www.academia.org.mx/consultas/obras-de-consulta-en-linea/diccionario-breve-de-mexicanismos-de-guido-gomez-de-silva>.
- Ilska, A. (2018). *El concepto de Dios en las paremias españolas, polacas y alemanas* [rozprawa doktorska]. Universidad Complutense de Madrid.
- Janicki, K. (2021). *Pańszczyzna. Prawdziwa historia polskiego niewolnictwa*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Jiménez Farías, A. (1971). *Nueva picardía mexicana*. Meksyk: Editorial Diana.
- Junceda, L. (1997). *Diccionario de refranes*. Madryt: Espasa Calpe.
- Keckowa, A., Molenda, D. (1978). Wyżywienie. W: A. Keckowa, D. Molenda (red.), *Historia kultury materialnej Polski w zarysie*. T. 3 (s. 301–323). Wrocław/Warszawa/Kraków/Gdańsk: Ossolineum.
- Kłosińska, K. (2011). *Słownik przysłów. Przysłownik*. Poznań: Publicat.
- Krzyżanowski, J. (red.) (1969–1972). *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*. T. 1–3. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Lázaro Carreter, F. (1981). *Estudios de lingüística*. Barcelona: Crítica.
- Mandelbaum, D.G. (1965). Alcohol and Culture. *Current Anthropology*, 6 (3), 281–293.
- Medina, F.X. (2016). *Food Culture in Spain*. Westport/Londyn: Greenwood Press.
- Messina Fajardo, L.A. (2013). *El mundo del vestir en el repertorio paremiológico de Hernán Núñez Refranes o proverbios en romance (1555)* [rozprawa doktorska]. Universidad Complutense w Madrycie.
- Młynarczyk, E. (2013). *Nie święci garnki lepią. Obraz rzemiosła utrwalony w polskiej frazeologii*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Młynarczyk, E. (2016). O potrzebie badań nad dziedzictwem kultury materialnej utrwalonym w polskiej frazeologii i paremiologii. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica*, 11, 99–108.

- Partyka, J. (2019). Przysłowie, aforyzm, sentencja. Definicje małych form literackich w perspektywie komparatystycznej. *Teksty Drugie*, 2, 32–41. Pozyskano z: https://rcin.org.pl/Content/120919/WA248_150249_P-I-2524_partyka-przyslowie_o.pdf.
- Pascual López, X. (2012). *Fraseología española de origen latino y motivo grecorromano* [rozprawa doktorska]. Universitat de Lleida. Pozyskano z: <https://www.tdx.cat/handle/10803/84020>.
- Pascual López, X. (2014). El refrán como producto lingüístico-cultural. In: J. Pawlik, J. Szałek (eds.), *Lingüística española en Polonia: líneas de investigación* (pp. 169–178). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Pérez Martínez, H. (2004). *Refranero mexicano*. Meksyk: Academia Mexicana de la Lengua/Fondo de Cultura Económica. Pozyskano z: <https://www.academia.org.mx/consultas/obras-de-consulta-en-linea/refranero-mexicano>.
- Pérez Martínez, H. (2018). La comida en el refranero mexicano: un estudio contrastivo. In: J. Long-Solís Towell (ed.), *Conquista y comida: consecuencias del encuentro de dos mundos* (p. 505–528). Meksyk: Universidad Nacional Autónoma de México, Instituto de Investigaciones Históricas. Pozyskano z: https://historicas.unam.mx/publicaciones/publicadigital/libros/323/323_06_32_comidarefranero.pdf.
- Philips, R. (2014). *Alcohol: a History*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
- Podgórecki, A. (1969). *Patologia życia społecznego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Prat Ferrer, J.J. (2008). El refranero y la gastronomía tradicional española. *Revista de Folklore*, 335, 147–154. Pozyskano z: <https://funjdiaz.net/folklore/pdf/rf335.pdf>.
- Rak, M. (2020). Od folkloru słownego do frazematyki (na materiale gwary podhalańskiej). W: W. Mokijenko, J. Tarsa (red.), *Język i pamięć: księga jubileuszowa dedykowana Panu Profesorowi Wojciechowi Chlebzie z okazji 70. urodzin* (s. 537–550). Opole: Uniwersytet Opolski.
- Rubio, D. (1940). *Refranes, proverbios y dichos y dicharachos mexicanos*. Vol. 1–2. Meksyk: Editorial A.P. Márquez.
- Sapir, E. (1949). *Culture, language and personality. Selected essays*. Berkeley/Los Angeles: California University Press.
- Sevilla Muñoz, J. (1988). *Hacia una aproximación conceptual de las paremias francesas y españolas*. Madryt: Universidad Complutense de Madrid.
- Sevilla Muñoz, J. (2004). O concepto “correspondencia” na traducción paremiológica. *Cadernos de Fraseología Galega*, 6, 221–229.
- Sevilla Muñoz, J., Crida Álvarez, C.A. (2013). Las paremias y su clasificación. *Paremia*, 22, 105–114. Pozyskano z: https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/022/009_sevilla-crida.pdf.
- Sevilla Muñoz, J., Zurdo Ruiz-Ayúcar, M.I.T. (eds.) (2009). *Refranero multilingüe*. Madryt: Instituto Cervantes. Pozyskano z: <http://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/>.
- Sosiński, M. (2006). *Fraseología comparada del polaco y del español – su tratamiento en los diccionarios bilingües* [rozprawa doktorska]. Granada: Universidad de Granada.
- Szpila, G. (2003). *Krótko o przysłowiu*. Kraków: Collegium Columbinum.
- Świerczyńska, D. (2009). *Przysłowia sq... na wszystko*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Świrko, S. (red.) (1978). *Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich*. T. 4. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Velasco Valdés, M. (1961). *Refranero mexicano*. Meksyk: Libro Mex.
- Vila Rubio, M.N. (1990). El refrán: un artefacto cultural. *Revista de dialectología y tradiciones populares*, 45, 211–224.

Wilk-Racięska, J. (2007). Nuestro mundo, nuestras visiones del mundo y las lenguas que lo describen todo. *Anuario de Estudios Filológicos*, 30, 439–453.

Wilk-Racięska, J. (2012). *Entre la visión del mundo temporal y la aspectual: el caso del español sudamericano*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Strony internetowe

Biblioteka Narodowa: <https://polona.pl/item/pijak-z-butelka-na-tle-chaty,ODM4NzA1MDg>; <https://polona.pl/item/studium-dwoch-pijanych-chlopow,ODQ3MTAxMDM>.

Google Ngram Viewer: https://books.google.com/ngrams/graph?content=beber+cerveza&year_start=1800&year_end=2016&corpus=es-2019&smoothing=3; https://books.google.com/ngrams/graph?content=beber+vino&year_start=1800&year_end=2016&corpus=es-2019&smoothing=3.

Streszczenie

W artykule w ujęciu kontrastywnym przeanalizowano kwestie dotyczące spożycia alkoholu poruszane w zbiorach przysłów w dwóch językach (polskim i hiszpańskim w odmianie z Półwyspu Iberyjskiego i wariacie meksykańskim). Obejmują one m.in. przyjemność płynącą z picia alkoholu, aprobatę lub dezaprobatę wobec jego spożycia, stosunek do abstynencji i ludzi niepijących, a także skutki konsumpcji. Korpus stanowiący podstawę badań składa się z ponad 2 900 przysłów z zakresu jedzenia i picia, a część analityczna wykorzystuje metodologię prac kontrastywnych w dziedzinach paremiologii i frazeologii. Celem artykułu jest zbadanie zakorzenionych w kulturze i kulturowo motywowanych sądów i przekonań odzwierciedlonych w przysłowiach, a także zachęcenie do ogólnej refleksji nad wartościami przekazywanymi w paremiach. Wnioski płynące z analizy pozwalają dostrzec szereg podobieństw między językami i kulturami, ale ukazują również istotne różnice w podejściu do konsumpcji alkoholu, a dodatkowo także perspektywę, z jakiej były tworzone.

Słowa kluczowe: paremiologia, przysłowia, folklor słowny, spożycie alkoholu, etnolingwistyka, językoznawstwo kontrastywne

Summary

The present study examines in contrastive terms issues concerning alcohol consumption raised in collections of proverbs in two languages (Polish and Spanish in the Iberian Peninsula variety and the Mexican variant). These include the pleasure of alcohol drinking, the approval or disapproval of alcohol consumption, attitudes towards abstinence and non-drinkers, and the effects of its intake. The corpus underpinning the research consists of more than 2,900 proverbs related to food and drink, and the analytical part uses the methodology of contrastive work in the fields of paremiology and phraseology. The aim of the work is to explore the culturally rooted and culturally motivated judgements and beliefs reflected in proverbs, as well as to encourage general reflection on the values conveyed in proverbs. The conclusions of the analysis allow us to see a number of similarities between languages and cultures, but also reveal important differences in attitudes towards alcohol consumption and, in addition, the perspective from which they were created.

Keywords: paremiology, proverbs, verbal folklore, alcohol consumption, ethnolinguistics, contrastive linguistics

Translated by Author